

Vladimir Dimitrov
(Bulgaria, New Bulgarian University)

Icons from the National Church Museum of History and Archaeology: A Scholarly Corpus and Visual Archive of Bulgaria's Orthodox Heritage

Icons from the National Church Museum of History and Archaeology. Sofia: National Church Museum of History and Archaeology; Institute of Art Studies – Bulgarian Academy of Sciences, 2024, 548 p.

Abstract: This review discusses the monographic publication *Icons from the National Church Museum of History and Archaeology* (Sofia, 2024), an outcome of a collaborative academic project between the Institute of Art Studies at the Bulgarian Academy of Sciences and the National Church Museum of History and Archaeology at the Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church – the Patriarchate of Bulgaria. The volume features a catalogue of 600 icons dating from the 13th to the 19th century, accompanied by high-quality images, an analytical methodology, and transcriptions of the inscriptions. The review assesses the scholarly contribution of this project within the broader context of art history and artistic culture, highlighting the significance of its interdisciplinary approach and institutional collaboration in advancing the study of cultural heritage.

Владимир Димитров
(България, Нов български университет)

„Икони от Националния църковен историко-археологически музей“ – научен корпус и визуален архив на православното наследство в България

Икони от Националния църковен историко-археологически музей. София: Национален църковен историко-археологически музей; Институт за изследване на изкуствата – Българска академия на науките, 2024, 548 с.

Изследването *Икони от Националния църковен историко-археологически музей* е резултат от мащабен колективен проект, обединяващ изкуствоведи, филолози, богослови, реставратори и представлява базова научна публикация, придружена от богато илюстриран каталог с 600 икони, съхранявани във фондовете на едноименния музей. Съвместното издание на Института за изследване на изкуствата при БАН и Националния църковен историко-археологически музей при Св. Синод на Българската православна църква – Българска патриаршия, се вписва в традицията на съвременните междуинституционални изследвания, насочени към документирането и преосмислянето на културното и духовното наследство на българските земи. Реализирано с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ и Св. Синод на БПЦ–БП, изданието е ценен принос към съвременната хуманитаристика и по-специално историята на изкуството, иконографията и църковната история.

Авторският колектив включва както утвърдени, така и млади изследователи: Александър Куюмджиев, Веселина Йончева, Дарина Бойкина, Иван Ванев, Иван Рашков, Иванка Гергова, Майя Захариева, Маргарита Куюмджиева, Мариела Стойкова, Мария

Колушева, Наталия Неделчева, Ралица Русева, Тереза Бачева, Цвета Кунева и Цветан Василев. Научната редакция е извършена от Александър Куюмджиев и Иван Ванев, който е и автор на фотографиите, отличаващи се с високо качество и документална стойност. Дизайнът на книгата е дело на Даниел Нечев, който успешно балансира между естетическа четивност и научна яснота.

Изданието е организирано в две основни части – цветна и черно-бяла, обединяващи икони от XIII до XIX век. Структурата следва както хронологически, така и стилови и регионални принципи, които позволяват проследяване на художествени школи, зографски почерци и иконографски трансформации. Първата част съдържа пет тематични групи: двустранни икони, икони от XIII–XVII век, XVIII век, Възраждането и руски образци. Втората част разширява хронологичния и стилистичния обхват чрез допълнителни 110 икони, руски икони и триптиси.

Особено внимание заслужава аналитичният апарат, съпровождащ всяка икона. Предоставени са дипломатически и нормализирани транскрипции на надписите (на кирилски, гръцки, румънски, руски, грузински, арабски и османотурски), съчетани с иконографски и стилистичен коментар. Тази многоезикова и интердисциплинарна перспектива поставя изданието в по-широкия контекст на балканското и източноправославното културно взаимодействие.

Научната стойност на книгата се изразява в три основни направления:

първо, съставянето на обширен визуален корпус, който разкрива географското и тематичното разнообразие на иконописното наследство в България;

второ, предоставянето на надежден и систематизиран справочен материал за изследователи в областта на християнската иконография, изкуствознанието и културната история;

и трето, включването на обекти, които досега не са били публикувани или са били слабо известни, коригират се и множество съществуващи неточности.

Със своя балансиран подход между визуализация и интерпретация, изданието е особено полезно за изследователи, работещи върху локалните художествени школи, ателиета, както и отделни зографи. Представени са произведения от светогорски, тревненски, самоковски, еленски, габровски, пловдивски и черноморски зографи – като по този начин се откроява не само художественото им значение, но и културно-идентификационната роля на зографските общности. Включването на руски икони и триптиси допринася за по-добро разбиране на транснационалните аспекти на православната култура в рамките на Османската империя.

Икони от Националния църковен историко-археологически музей не се ограничава в рамките на типичния музейно-каталоген формат. Книгата е резултат от дългогодишни теренни, архивни и интердисциплинарни проучвания, обединени от стремежа към висока академична достоверност и обществено достъпно представяне. Макар и предназначена основно за специалисти, книгата притежава и много по широк потенциал, особено в контекста на университетското хуманитарно образование в областта на християнското изкуство и културното наследство.

С оглед на съдържанието, методологичната прецизност и богатия визуален материал, изданието има основание да бъде разглеждано като референтен труд в съвременното българско изкуствознание и въобще в хуманитаристиката. То демонстрира как сътрудничеството между академична и църковна институция може да даде значими резултати в опазването и изследването на материалното, а и на духовното ни наследство. Изданието свидетелства за устойчивостта на иконата не само като обект на религиозно почитание, но и като произведения на изкуството с високи художествени качества, които са безценен източник за изследване на културната памет.